

الگوی ارتقای توان مدیریت جرم سرقت با رویکرد اطلاعات جنایی

غلامحسین بیابانی^۱ و مجتبی ستوده گندشمین^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۲/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۰۴

چکیده

زمینه و هدف: اطلاعات جنایی، ابزاری برای جرم‌یابی است، اما آنچه مهم است فرآیند بهره‌برداری از اطلاعات جنایی در جرم‌یابی است که در حال حاضر با تکیه بر روش‌های سنتی پیش می‌رود و ضرورت ارائه الگوی خاص برای فرآیند اثربخش از اطلاعات جنایی احساس می‌شود، بنابراین هدف این پژوهش، ارائه الگوی ارتقای توان مدیریت جرم سرقت با استفاده از اطلاعات جنایی است.

روش: پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و با رویکرد آمیخته انجام شد. در رویکرد کیفی، روش اکتشافی و در رویکرد کمی، روش توصیفی از نوع پیمایشی است. مشارکت‌کنندگان بخش کیفی، خبرگان و صاحب‌نظران اطلاعات جنایی، به تعداد ۲۰ نفر و در بخش کمی مدیران و تصمیم‌گیران پلیس آگاهی به تعداد حدود ۵۰۰ نفر هستند و براساس جدول کرجسی و مورگان، ۲۱۷ نفر به روش تصادفی انتخاب شدند. برای تحلیل داده‌های بخش کیفی از روش داده‌بنیاد و در بخش کمی از آزمون تحلیل عاملی استفاده شد.

یافته‌ها: الگویی که متناسب با مدیریت سرقت باشد شامل ۳ بعد به‌دست آمد که عبارت‌اند از: بعد افزایش توان پی‌جویی سرقت با تاکید بر کارکردهای اقدامات فنی و مخابراتی؛ جمع‌آوری اخبار و اطلاعات پیرامون چرخه زیست سرقت و استفاده از بانک‌های اطلاعاتی. بعد افزایش توان پیشگیری سارق‌محور با کارکردهای تشدید اقدامات پایشی علیه جمعیت سارقان و مالخران؛ نفوذ در سازمان سرقت و جامعه سارقان و مالخران؛ تعقیب و مراقبت جامعه سارقان و مالخران و بعد افزایش توان پیشگیری مالباخته‌محور با کارکردهایی چون شناسایی مناطق سرقت‌خیز، شناسایی جغرافیای جرم و مجرم و شیوه و شگردهای مجرمانه سارقان.

نتایج: رتبه‌بندی عوامل متغیر افزایش توان مدیریت سرقت نشان می‌دهد که تأثیر پیشگیری سارق‌محور بر افزایش توان مدیریت سرقت در رتبه اول است و کارکرد تشدید اقدامات پایشی علیه جمعیت سارقان و مالخران، به‌عنوان موثرترین شاخص اثرگذار بر مدیریت سرقت است.

واژگان اصلی: اطلاعات جنایی، پی‌جویی سرقت، پیشگیری، مدیریت جرم، جرم‌یابی.

استناد: بیابانی، غلامحسین و ستوده گندشمین، مجتبی. (۱۳۹۹). الگوی ارتقای توان مدیریت جرم سرقت با رویکرد اطلاعات جنایی. فصلنامه علمی پژوهش‌های مدیریت انتظامی، ۱۵(۲)، صص ۳۵۹-۳۸۲.

۱. استادیار گروه کشف جرائم، دانشکده اطلاعات و جنایی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). رایانامه: biabanigh@yahoo.com
۲. دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل، اردبیل، ایران. رایانامه: snow.man.1983@chmail.ir

مقدمه

به‌طور کلی، مسئولیت‌های اصلی پلیس در یک جامعه توسعه یافته؛ حفظ نظم و قانون و امنیت مردم؛ پیشگیری، شناسایی و مبارزه با جرم؛ کمک و خدمت‌رسانی به همه اعضای جامعه، رفاه و معیشت مردم را تحت تأثیر خود قرار داده است، طوری که افزایش نرخ تورم و گرانی، اعتیاد و بیکاری، افراد را به سمت ارتکاب جرائمی از جمله سرقت سوق می‌دهد (محمدی‌مقدم، پورعزیزی و طاهری، ۱۳۹۷، ص ۱۲۷). سرقت، امروزه امنیت اجتماعی و اقتصادی شهروندان را تهدید و به نوعی با نظم و امنیت کشور در ارتباط است؛ طوری که باعث ایجاد ناامنی می‌شود و لطمات روحی و جسمی که شهروندان از این رهگذر متحمل می‌شوند، حتی بعد از کشف و دستگیری سارقان تا مدت‌ها مرتفع نخواهد شد (نجفی‌توانا، رفیعی و رفیعی، ۱۳۹۲، ص ۱۰)؛ پیشگیری از سرقت و پی‌جویی آن و دیگر جرایم از وظایف اساسی و عمده نیروی انتظامی است و انتظارات مردم در زمینه پیشگیری از جرایم به‌ویژه سرقت در سطح وسیعی است و مردم عملکرد نیروی انتظامی را در برقراری امنیت و جلوگیری از جرایم به‌ویژه سرقت ارزیابی می‌کنند. وظیفه تعقیب و کشف سرقت براساس تقسیم وظایف به‌عمل آمده در نیروی انتظامی برعهده پلیس آگاهی است. پلیس آگاهی ضمن کشف جرایم به دنبال پیشگیری از جرم نیز هست زیرا در رویه موجود پیشگیری از جرایم در کشور و آن هم در زمان معاصر، اثربخش‌ترین شیوه پیشگیری از جرم به‌خصوص سرقت، پیشگیری کیفری است که تعقیب و کشف سرقت رکن اساسی آن را تشکیل می‌دهد. در حال حاضر رویکرد پلیس آگاهی مبارزه با مجرم است که در این حالت؛ پلیس آگاهی خود را مسئول مبارزه با اصل جرم نمی‌داند، یعنی در این نگاه به جای درگیر بودن با مسئله سرقت و مدیریت آن، به سارقان پرداخته می‌شود که این مسئله منجر به ناکارآمدی و فشار مضاعف است. توجه به رویکرد مدیریت بر جرم به جای رویکرد مبارزه با مجرم منجر به افزایش مشارکت‌ها و در نتیجه کاهش جرم می‌شود، بنابراین پلیس آگاهی می‌تواند آزادانه به مأموریت اصلی خود که شناسایی و دستگیری مجرمان حرفه‌ای است، بپردازد.

مدیریت بر جرم، ایجاد فشار تنها بر مجرم و دستگیری وی نیست، بلکه باید توجه داشت در بروز جرایم همواره ۳ عامل قربانی، مجرم و شرایط اجتماعی نقش جدی و مکمل دارند. شناخت متغیرهای موثر بر ایجاد جرم یکی از اصول مدیریت بر جرم است زیرا اگر قربانیان را نسبت به عمل خود آگاه کنیم بخش زیادی از جرایم به‌خصوص در حوزه سرقت‌های خرد کاهش می‌یابد. بنابراین پلیس آگاهی ضمن کشف جرایم باید به دنبال پیشگیری نیز باشد که با این وصف، باید از کشف محوری فاصله گرفته و به رویکرد مدیریت جرم بپردازد تا بتواند حساسیت مردم را نسبت به جرم بالا برده و از غفلت جامعه در شکل‌گیری از جرایم جلوگیری کند (بتولی، ۱۳۹۲، ص ۳). برای تحقق این مهم، پلیس آگاهی ناگزیر است متناسب با رشد جمعیت و گسترش شهرها، پیچیده شدن جرایم و روابط مجرمان، ارتقای دانش نرم‌افزاری مجرمان، همواره با رویکردی متفاوت به این نیاز، یعنی مدیریت سرقت پاسخ دهد. برای پاسخ به این موضوع، بررسی و تدوین راهکارهای مؤثر و نظریه‌پردازی‌های نوین، از ملزومات پلیس آگاهی برای ارتقای سطح امنیت عمومی در کشور است. برخلاف اینکه پلیس آگاهی در دهه اخیر با رویکرد علمی، فنون و مهارت‌های نوینی را برای کشف جرایم بکار گرفته که در نوبه خود بسیار حایز اهمیت است، اما هنوز هم

بسیاری از جرایم وجود دارد که پی‌جویی و پیشگیری از وقوع آنها نیاز مبرم به راهکارهای سودمندی دارد که تنها زمینه شکل‌گیری سرنخ‌های آن، فعالیت‌های اطلاعاتی است (ستوده و معظمی، ۱۳۹۴، ص ۲۷). مدیریت جرم‌یابی یکی از حوزه‌های مهم و مغفول علوم جرم‌یابی است؛ مدیریت اثربخش و کارآمد یک واحد جرم‌یابی نیازمند برخورداری از درک عمیق نسبت به نقش اطلاعات جنایی در فرآیند کشف حقایق جنایی است (فرجیها، ۱۳۹۰، ص ۶۰). در جامعه امروزی پلیس آگاهی، اهمیت اطلاعات جنایی به‌گونه‌ای است که فقدان اطلاعات دقیق، به‌موقع و صحیح باعث شکست عملیات‌های پلیسی و پیروزی مجرمان خواهد شد. اطلاعات جنایی در تصمیم‌گیری، طراحی و برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت و بلندمدت برای مبارزه با جرم و مجرمان، حائز اهمیت بوده و زمانی گروه پی‌جویی جرایم می‌توانند به پیروزی عملیات خود امیدوار باشند که به ماهیت و حدود اطلاعات جنایی و تأثیر سودوزیان آن آگاه باشند (ستوده و عالیزاده، ۱۳۹۵، ص ۲۱). اطلاعات جنایی حوزه‌ای ترکیبی از اطلاعات و آگاهی است که بیانگر کاربست الگوی اطلاعات با هدف جرم‌یابی است. البته الگوی اطلاعات، پیش‌رویدادی و درصدد پیش‌بینی است، درحالی‌که الگوی آگاهی پس‌رویدادی، درصدد کشف واقعه مجرمانه است. بنابراین هرگاه با کاربست الگوی اطلاعات درصدد نوعی پیش‌بینی درخصوص جرم باشیم، وارد حوزه اطلاعات جنایی شده‌ایم (ستوده، شمس‌آبادی و بابایی، ۱۳۹۳، ص ۹۳). اطلاعات و آگاهی و ارتباط مؤثر بین آنها برای پلیس آگاهی به دلایل زیر مهم است: اطلاعات جمع‌آوری شده زیربنای هر تصمیم‌گیری است و ارتباط بین آنها؛ فرآیندی است که وظیفه برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت و کنترل تصمیم‌گیری توسط آنان انجام می‌گیرد؛ ارتباط دادن اطلاعات فرآیندی است که پلیس آگاهی برای هماهنگ کردن اطلاعات و دانسته‌های خود برای متناسب کردن وقت خود از آن بهره می‌برد (ستوده و عالیزاده، ۱۳۹۵، ص ۲۱۴).

کشف جرم، تعقیب، محاکمه و اعمال مجازات مرتکبان جرایم و به‌طور خلاصه، اجرای قوانین کیفری، به خودی خود، اثر بازدارندگی و پیشگیرانه دارد. بنابراین، پلیس آگاهی برای تقویت اثر بازدارندگی و پیشگیرانه اجرای قوانین کیفری باید تلاش خود را به افزایش کشف جرم معطوف کند. با افزایش فعالیت پلیس آگاهی در کشف جرم، الگوی ارتکاب جرایم تغییر یافته و تعداد بیشتری از مرتکبان جرایم دستگیر می‌شوند. با اجرای مجازات بر مرتکبان جرایم، دو پیام صادر می‌شود. پیام عمومی کل افراد جامعه را مخاطب قرار داده و محتوای آن هشدار به عموم افراد است که تخطی از قوانین کیفری مستلزم واکنش‌های سرکوب‌گر است که دارای ماهیتی آزاردهنده و آبروبرنده است (طالع‌زاری، گلدوزیان و ابراهیمی، ۱۳۹۷، ص ۱۴۸)؛ بنابراین، در مجموع می‌توان گفت بین فعالیت پلیس آگاهی در کشف جرایم و اثر بازدارندگی عمومی و فردی مجازات‌ها رابطه‌ای مستقیم وجود دارد، به نحوی که افزایش فعالیت پلیس آگاهی در کشف جرم و اجرای قوانین کیفری باعث افزایش اثر بازدارندگی مجازات‌ها و پیشگیرانه آن می‌شود (وروایی و بهره‌بر، ۱۳۸۸، ص ۱۲۶).

نبود الگوی مناسب برای ارتقای توان مدیریت سرقت، باعث سلیقه‌ای شدن برخورد در این نوع جرایم شده که این سلیقه‌ای عمل کردن، آسیب‌های غیرقابل جبرانی برای پلیس و مردم به دنبال دارد و هزینه هنگفتی برای تعقیب و کشف جرم صرف آن می‌شود. همین موضوع باعث شد تا پژوهشگران درصدد طراحی و ارائه الگوی ارتقای توان

مدیریت سرقت در پلیس آگاهی باشند، بنابراین مسئله اصلی پژوهش این است که با چه الگویی می‌توان شاهد ارتقای توان مدیریت سرقت در پلیس آگاهی بود؟

پیشینه: بختیاری، اسماعیلی، حسین‌پور و مجیدی (۱۳۹۹) در یافته‌های پژوهش «طراحی نظام جرم‌یابی پلیس با رویکرد اطلاعات محور» که جامعه آماری آن شامل ۴۵۵ نفر از کارشناسان و کارآگاهان در بخش‌های مختلف پلیس کشور بوده است نشان دادند که نظام جرم‌یابی پلیس با رویکرد اطلاعات محور با ۴ بعد قانون، مدیریت، علمی-آزمایشگاهی و تحقیقاتی و ۱۴ مولفه تابعه است که در مجموع رابطه معناداری آنها با ضریب بالایی اثبات شده است. نتایج پژوهش یادشده نشان‌دهنده هم‌راستایی ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های نظام جرم‌یابی اطلاعات محور و رابطه معناداری آنها در سطح بالاست. وروایی، ذوالفقاری، عبادی‌نژاد و رفیعی‌کیا (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان «طراحی الگوی مدیریت پیشگیری انتظامی از تکرار جرایم (مورد مطالعه سرقت مسلحانه)» که جامعه آماری آن شامل در بخش کیفی کلیه خبرگان و صاحب‌نظران حوزه پیشگیری انتظامی، به تعداد ۵۰ نفر و در بخش کمی کلیه کارشناسان و مسئولان حوزه پیشگیری انتظامی که تعداد آن‌ها بر اساس اطلاعات موجود ۱۱۳۶ نفر تشکیل می‌دهند اذعان می‌کنند که مدیریت پیشگیری انتظامی از تکرار سرقت مسلحانه دارای ۳ بعد پیشگیری کیفری بزهکارمحور، پیشگیری غیرکیفری (وضعی) بزه‌دیده‌محور و پیشگیری غیرکیفری (اجتماعی) بزهکارمحور است و دارای ۷ مولفه، شدت در فرآیند کیفری مجازات، قطعیت در فرآیند کیفری مجازات، تسریع در فرآیند کیفری مجازات، پیشگیری از طریق طراحی محیطی، پیشگیری رشدمدار و پیشگیری جامعه‌مدار است. یآوری و آقاخانی (۱۳۹۵) در پژوهش «اطلاعات جنایی و نقش آن در جرم‌یابی» استنتاج می‌کنند که مهم‌ترین و اصلی‌ترین هدف اطلاعات جنایی کشف جرایم است. کشف، خنثی‌سازی و کشف پیش‌دستانه جرم در مدیریت جرم‌یابی از مهم‌ترین اهدافی است که اطلاعات جنایی در نیل به آن در تکاپوست. ستوده، شمس‌آبادی و بابایی (۱۳۹۴) در پژوهش خود با عنوان «مدیریت سرقت با استفاده از رویکرد اطلاعات جنایی» که جامعه آماری آن شامل کارآگاهان، افسران تحقیق، مأموران پرونده‌بگیر، قضات و تمام مدیران و مسئولین انتظامی و قضایی در استان اردبیل به تعداد ۱۲۸ نفر است نشان داده‌اند که مولفه «اقدامات فنی - مخابراتی» بیشترین تأثیر و مولفه «تشدید اقدامات کنترل سارقان» کمترین تأثیر را بر مدیریت سرقت در اردبیل دارند. مولفه‌های «تسلیم ستاده‌های بانک‌های اطلاعاتی» و «جمع‌آوری و انتشار اخبار پیرامون سرقت» نیز در اولویت‌های بعدی هستند. بین ویژگی‌های سرعت و دقت در تسلیم اطلاعات به اداره مبارزه با سرقت نیز ارتباط معناداری وجود دارد، به طوری که یافته‌ها بیانگر متفاوت بودن متغیرها و وجود همبستگی بین آنهاست. ها، آه و پارک^۱ (۲۰۱۵) در پژوهش «الگوی مدیریت مقایسه‌ای فضای ایمن و غیرایمن منازل» که جامعه آماری آن شامل ساکنان مناطق ایمن و غیر ایمن به تعداد ۱۵۴۸ نفر است، استنتاج می‌کنند که پیشگیری از جرم مستلزم هر نوع طراحی برای کاهش سطوح واقعی جرم و یا ترس از جرم است. این اقدامات تنها به تلاش‌های دستگاه قضایی و پلیسی محدود نمی‌شود بلکه شامل حوزه عمومی و خصوصی

است. اکلوم^۱ (۲۰۱۱) در پژوهش «مدیریت امنیت جامعه از طریق پیشگیری از جرم با چارچوب LS۵» که جامعه آماری آن شامل مدیران امنیتی به تعداد ۳۱۴ نفر است نتیجه می‌گیرد ۴ گونه مدیریت جرم بیش از دیگر انواع مورد نظر هستند: مدیریت پیش از بروز، آمادگی برای رویارویی با جرم، مدیریت در زمان و مدیریت پس از کاهش یا مهار جرم.

مبانی نظری: در مدیریت جرم، پلیس سعی می‌کند با اطلاعاتی که از مجرمان به دست می‌آورد، زمینه‌های فردی و اجتماعی بروز جرم را شناسایی و حذف بسترها و زمینه ایجاد جرم را دنبال کند (بتولی، ۱۳۹۲، ص ۲). مأموریت‌های پلیس آگاهی تاکنون به کشف جرم و مبارزه با مجرم خلاصه می‌شود اما به دلیل محدودیت منابع، نیروی انسانی، امکانات، اعتبارات و از طرفی پیچیده‌تر شدن رویه مجرمان، لازم است روش کار خود را از کشف جرم و برخورد با مجرمان به مدیریت جرم تغییر دهد. در مدیریت جرم، پلیس سعی می‌کند با اطلاعاتی که از مجرمان به دست می‌آید زمینه‌های فردی و اجتماعی بروز جرم را شناسایی کند و با حذف بسترهای ایجاد جرم، آن را کاهش دهد. برای مثال علت وجود کارت شناسایی جعلی، نبود سامانه هوشمند کارت ملی و شناسنامه است، در صورت ایجاد این زیرساخت به میزان زیادی از جعل کارت شناسایی جلوگیری می‌شود (ستوده و عالیزاده، ۱۳۹۵، ص ۷۵). عقلانی‌ترین راهکار مدیریت جرایم و آسیب‌های اجتماعی در جوامع بشری، تکیه بر رویکرد پیشگیرانه است. رویکردی که با استفاده از ظرفیت مشارکت‌های مردمی و تاکید بر فرآیند جامعه‌پذیری، سعی در حذف اندیشه‌های مجرمانه در میان افراد و گروه‌های اجتماعی دارد (حمیدیان، ۱۳۹۴، ص ۳۳).

اطلاعات جنایی، ابزاری خاص در جرم‌یابی است. هدف نهایی اطلاعات جنایی، پیش‌بینی وقوع جرم در آینده است. براساس همین نقش حیاتی است که اطلاعات جنایی را برای قانونگذار، همچون قطب‌نما برای ناخدا دانسته‌اند (ابرنادادی و هاشم‌بیگی، ۱۳۹۰، ص ۱۵۶). اطلاعات جنایی از ۲ بخش شناسایی و اندیشیدن تدابیر لازم برای کشف رابطه موجود میان اطلاعات مربوط به جرم و سایر اطلاعاتی که با آن مرتبط هستند، تشکیل شده است (اعظمی مقدم، ۱۳۸۹، ص ۲). بخش اول به طور مستقیم در ارتباط با توزیع (ارائه) اطلاعات در امور جنایی است (یاوری و آقاخانی، ۱۳۹۵، ص ۶۵) که در واقع شامل فرآیند پی‌جویی جرایم می‌شود. بخش دیگر مربوط به جبران عملی کار جنایی است که می‌توان به‌عنوان پیشگیری اطلاعاتی از آن یاد کرد (بیابانی، ۱۳۸۹، ص ۳۴) اطلاعات، تنها ابزاری است که پلیس آگاهی را در تصمیم‌گیری یاری می‌کند. مدیران پلیس آگاهی با دریافت و پردازش اطلاعات جنایی به شناختی دست می‌یابند که براساس آن، گزینه‌های ممکن در حل مسائل را تشخیص داده و برای ایجاد نظم و امنیت در جامعه، مناسب‌ترین آنها را انتخاب می‌کنند. هنگامی که مدیران پلیس آگاهی به سازماندهی، برنامه‌ریزی یا به کنترل، ارزیابی و هدایت عملیات می‌پردازد، در واقع عمل تصمیم‌گیری را انجام می‌دهند که مستلزم استفاده از اخبار و اطلاعات جنایی برای مدیریت است.

اطلاعات جنایی عبارت است از جذب و جمع‌آوری، ارزیابی و تجزیه و تحلیل اطلاعات و اخبار برای شناسایی و تأمین ماهیت واقعی در رابطه موجود بین داده‌های جرم و سایر داده‌های بالقوه مرتبط با آن، به‌منظور فعالیت پلیسی

و قضایی (دانشنامه پلیس، ۱۳۹۳). در استفاده از آمار و اطلاعات ۳ مرحله باید مورد تجزیه کارآگاهان و کمک کارآگاهان و مسئولان مبارزه با جرایم قرار گیرد. مرحله اول، این است که همه جرایم کشف نمی‌شوند و در نتیجه، این جرایم در آمار لحاظ نمی‌شوند، به همین دلیل، نرخ بزهکاری واقعی یا حقیقی مطرح می‌شود و آن عبارت است از: تعداد جرایمی که در زمان و مکان خاصی واقع می‌شوند و میزان و ماهیت آن، ناشناخته است که رقم سیاه جرایم نامیده می‌شود (دانشنامه پلیس، ۱۳۹۳)؛ مرحله دوم، گزارش جرم به پلیس و مقام قضایی است. در این مرحله، بسیاری از بزه‌دیدگان به دلایل مختلف از جمله افشا نشدن اسرار خانوادگی، طولانی بودن زمان دادرسی، ناامنی بعد از طرح شکایت به علت تهدیدات متهم، دسترسی نداشتن به نظام عدالت کیفری و اعتماد ناکافی به پلیس و دادگستری، وقوع جرم را گزارش نمی‌کنند (بیابانی، ۱۳۸۹، ص ۲۴۵) در نتیجه، اطلاعات جنایی فقط شامل بزهکاری گزارش شده است و بزهکاری پنهان را شامل نمی‌شود و این جرایم نیز در اطلاعات جنایی، لحاظ نمی‌شود. در صورتی که نقش پررنگ بزه‌دیده گاه به‌عنوان مرکز ثقل شروع به تحقیقات مقدماتی محسوب می‌شود (موزن‌زادگان، ۱۳۹۴، ص ۷۲). مرحله سوم، ثبت جرم است؛ در این مرحله، به‌جز جرایم مشهود، جرایمی گزارش می‌شود که به نظر خود بزه‌دیده، جرمی واقع شده است و بعد از دستور تعقیب، متهم محاکمه می‌شود و مجموع احکام محکومیت صادره، دلالت قطعی بر ارتکاب جرم است. علمای جرم‌شناسی، این‌گونه بزهکاری را بزهکاری قانونی یا قضایی نامیده‌اند که این امر در مقایسه با بزهکاری واقعی، رقم ناچیزی را تشکیل می‌دهد اما ممکن است برخی از جرایم اعلام شده به پلیس، به دلایلی به مقام قضایی اعلام نشود که این امر به دلایلی از جمله قابل گذشت بودن جرم و گذشت شاکی خصوصی است (یاوری و آفاخانی، ۱۳۹۵، ص ۶۶).

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی است که با رویکرد آمیخته انجام شد. در رویکرد کیفی، روش تحلیل محتوا و در رویکرد کمی، روش توصیفی از نوع پیمایشی است. مشارکت‌کنندگان بخش کیفی، خبرگان و صاحب‌نظران اطلاعات جنایی، به تعداد ۲۰ نفر و جامعه آماری بخش کمی مدیران و تصمیم‌گیران پلیس آگاهی به تعداد حدود ۵۰۰ نفر هستند. براساس جدول کرجسی و مورگان ۲۱۷ به صورت تصادفی انتخاب شدند. در بخش کیفی پس از مصاحبه با ۲۰ نفر از مشارکت‌کنندگان اشباع نظری صورت گرفت و از تحلیل مصاحبه‌ها، ابعاد، مولفه‌ها و شاخصها استخراج شد. داده‌های بخش کیفی با استفاده از رویکرد داده‌بنیاد و استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا و داده‌های بخش کمی با استفاده از آزمون تحلیل عاملی تحلیل شد.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی: از مشارکت‌کنندگان بخش کیفی، ۲۰ نفر دارای خبرگی در حوزه اطلاعات جنایی بودند که از این تعداد، ۱۲ نفر شاغل و ۸ نفر عضو وابسته بودند. از نظر وضعیت سنوات خدمتی، تا ۵ سال خدمت، ۲۵/۷۸ درصد، بین ۶ تا ۱۰ سال خدمت، ۲۱/۸۷ درصد، بین ۱۱ تا ۱۵ سال خدمت، ۲۱/۸۷ درصد، بین ۱۶ تا ۲۰

سال خدمت، ۱۴/۸۵ درصد، بین ۲۱ تا ۲۵ سال خدمت، ۱۰/۹۴ درصد و بالای ۲۵ سال خدمت، ۴ بودند. همچنین حدود ۳۲ درصد در فعالیت مبارزه با سرقت اماکن، ۲۴ درصد در فعالیت مبارزه با سرقت منزل، ۳۰ درصد در عرصه مبارزه با سرقت وسایل نقلیه و حدود ۱۸ درصد نیز در حوزه مبارزه با سرقت‌های مسلحانه مشغول بودند. در بخش کمی نیز، ۵۵ نفر مدیر لایه اول، ۱۱۵ نفر مدیر لایه میانی و ۵۷ نفر نیز کارآگاهان برتر بودند. از این تعداد؛ ۳۲ درصد بالای ۲۵ سال خدمت، ۴۷ درصد بین ۲۱ تا ۲۵ سال و ۲۱ درصد زیر ۲۰ سال سابقه داشتند. ۴۹ درصد دارای تحصیلات تکمیلی و ۵۱ درصد تحصیلات کارشناسی داشتند. ۶۴ درصد کارآگاه، ۲۳ درصد کارآگاه‌یار و بقیه (۱۳ درصد) افسر تحقیق بودند. ۵۳ درصد شغل عملیاتی، ۳۵ درصد شغل پشتیبانی (اعم از پشتیبانی اطلاعاتی یا عملیاتی) و ۱۲ درصد شغل ستادی داشتند.

یافته‌های استنباطی: با توجه به داده‌های جمع‌آوری شده از روش مصاحبه که با فرآیند همسان‌سازی مستمر به نقطه افناع نظری رسید، کدگذاری مصاحبه‌های جمع‌آوری شده انجام شد. پس از تبادل نظر با ۵ نفر از اندیشمندان و خبرگان عرصه اطلاعات جنایی، نسبت به تبیین ابعاد، مولفه‌ها و شاخصهای موضوع اقدام شد. براین اساس پاسخ‌های ارائه شده برای هر پرسش پس از تحلیل محتوا و کدگذاری توسط پژوهشگر و ۲ نفر از متخصصان مانند جدول ۱ به‌دست آمد.

جدول ۱. واحدهای معنایی آغازین (برگرفته از پاسخ مصاحبه شوندهگان)

نفوذ رخنه‌ای ماموران در جمعیت سارقان و مالخران
بهره‌گیری از گروه‌های گشت آشکار و پنهان
اشراف بر محل‌های تردد (پاتوق، محل کسب و کار، محله و مانند آنها)
رصد فعالیت سارقان و مالخران از طریق شبکه منابع و مخبران
نفوذ در جامعه سارقان و سازمان سرقت
تعقیب و مراقبت غیرثابت جامعه سارقان و مالخران
شناسایی سرقت‌های مشابه در مناطق از نظر اموال مسروقه
نفوذ رخنه‌ای منابع و مخبران در سارقان و مالخران
ابزار الکترونیک (تجهیز تحت نظرگاه‌ها، بازداشتگاه‌ها و زندان به ابزار هوشمند مخفی)
استفاده از شیوه محسوس دعوت و انجام مصاحبه
تعقیب و مراقبت برنامه‌ریزی شده جامعه سارقان و مالخران
تعقیب و مراقبت غیرمترقبه جامعه سارقان و مالخران
ارتقای بازخورد بانک‌ها براساس تمایل مشتریان اطلاعات جنایی با داده‌کاوی کلیدی
استفاده از دوربین‌های نظارتی و مداربسته در پی‌جویی سرقت یا شناسایی سارقان
شناسایی سرقت‌های مشابه از نظر شیوه و شگرد مجرمانه
شناسایی علل تمایل و گرایش به تمرکز در سرقت‌زایی در برخی مناطق

شناسایی ارتباط بین نوع سرقت و منطقه سرقت‌خیز
شناخت نحوه پراکندگی سرقت و ارتباط بین آنها
شناسایی مناطق دارای فرصت و اهداف مجرمانه سرقت‌زایی براساس ذائقه سارقان
نقوذ جلیبی در جامعه مالخران و سازمان بزه مالخری
استفاده از ابزار و اقلام اطلاعاتی در پی‌جویی سرقت یا شناسایی سارقان و مالخران
احصای خلأهای ایمنی از طریق قیاس با شیوه و شگرد سارقان
برآورد شیوه و شگرد مجرمانه سارقان براساس سوابق گذشته در مناطق پاک
شناسایی کانون سرقت‌زایی براساس میل به سرقت سارقان سابقه‌دار
استفاده از محصولات مخابراتی در پی‌جویی سرقت یا شناسایی سارقان و مالخران
بروزرسانی اطلاعات بانک‌ها براساس آخرین داده‌های خوداظهاری سارقان و مالخران
تعقیب و مراقبت ثابت جامعه سارقان و مالخران
استفاده از نرم‌افزارهای کاربردی برای پردازش محصولات مخابراتی در پی‌جویی
عناصر انسانی (شکله منابع و مخبران، خرید خبر و گزارش‌های مردمی)
تعیین روش رفع و دفع برای شیوه و شگردهای جمع‌آوری شده
شناسایی الگوی پراکندگی جرایم سرقت از نظر زمان، مکان و فصول سال
تک‌نویسی و تخلیه اطلاعاتی مظنونان، متهمان، سارقان و هم‌دستان آنها
ساماندهی و یکپارچه‌سازی بانک‌های اطلاعاتی و بازمهندسی گزارش‌گیری از آنها
جلب همکاری و استفاده از حافظه‌های سازمانی نهادهای برون‌سازمانی
رسانه‌ها (شنیداری، دیداری، مجازی، اجتماعی، تلفن‌های گویا، سامانه‌های خبری)
احصای محله‌محور شیوه و شگرد مجرمانه سارقان و اطلاع‌رسانی آن به اهالی

بعد از پردازش واحدهای معنایی درج شده در جدول ۱؛ با نظر خبرگان و کارشناسان زبده اطلاعات جنایی و پی‌جویی سرقت، کدگذاری واحدهای معنایی برای جدول ۲ انجام شد.

جدول ۲. جدول کدگذاری واحدهای معنایی

استفاده از شیوه محسوس دعوت و انجام مصاحبه	تشدید اقدامات پایشی علیه جمعیت سارقان و مالخران؛
بهره‌گیری از گروه‌های گشت آشکار و پنهان	
اعراف بر محل‌های تردد (پاتوق، محل کسب و کار، محله و مانند آن)	
رصد فعالیت سارقان و مالخران از طریق شبکه منابع و مخبران	

<p>نفوذ ماموران و منابع خبری در جامعه سارقان و سازمان سرقت نفوذ ماموران و منابع خبری در جامعه مالخران و سازمان مالخری</p>	<p>نفوذ در سازمان سرقت و جامعه سارقان و مالخران؛</p>
<p>تعقیب و مراقبت ثابت و غیر ثابت برنامه ریزی شده جامعه سارقان و مالخران تعقیب و مراقبت ثابت و غیر ثابت غیر مترقبه جامعه سارقان و مالخران</p>	<p>تعقیب و مراقبت جامعه سارقان و مالخران</p>
<p>شناسایی کانون سرقت زایی بر اساس میل به سرقت سارقان سابقه دار شناسایی سرقت های مشابه در مناطق از نظر اموال مشروقه شناسایی سرقت های مشابه از نظر شیوه و شگرد مجرمانه سارقان شناسایی علل تمایل و گرایش به تمرکز در سرقت زایی در برخی مناطق خاص</p>	<p>شناسایی مناطق سرقت خیز</p>
<p>شناسایی ارتباط بین نوع سرقت و منطقه سرقت خیز شناخت نحوه پراکندگی سرقت و ارتباط بین آنها شناسایی مناطق دارای فرصت و اهداف مجرمانه سرقت زایی بر اساس ذائقه سارقان شناسایی الگوی پراکندگی جرایم سرقت از نظر زمان، مکان و فصول سال</p>	<p>شناسایی جغرافیای جرم و مجرم</p>
<p>احصای محله محور شیوه و شگرد مجرمانه سارقان و اطلاع رسانی آن به اهالی احصای خالهای ایمنی از طریق قیاس با شیوه و شگرد سارقان برآورد شیوه و شگرد مجرمانه سارقان بر اساس سوابق گذشته در مناطق پاک تعیین روش رفع و دفع برای شیوه و شگردهای جمع آوری شده</p>	<p>اطلاع رسانی شیوه و شگردهای مجرمانه سارقان</p>
<p>استفاده از محصولات مخابراتی در پی جویی سرقت یا شناسایی سارقان و مالخران استفاده از ابزار و اقلام اطلاعاتی در پی جویی سرقت یا شناسایی سارقان و مالخران استفاده از دوربین های نظارتی و مدار بسته در پی جویی سرقت یا شناسایی سارقان استفاده از نرم افزارهای کاربردی برای پردازش محصولات مخابراتی در پی جویی</p>	<p>کارکردهای اقدامات فنی و مخابراتی</p>
<p>عناصر انسانی (شبکه منابع و مخبران، خرید خبر و گزارش های مردمی)</p>	

افزایش توان پیشگیری مالیاتده محور

افزایش توان پی جویی

رسانه‌ها (شنیداری، دیداری، مجازی، اجتماعی، تلفن‌های گویا، سامانه‌های خبری)	جمع‌آوری اخبار و اطلاعات پیرامون چرخه زیست جرم سرقت
ابزار الکترونیک (تجهیز تحت نظرگاه‌ها، بازداشتگاه‌ها و زندان به ابزار هوشمند مخفی)	
تکن‌نویسی و تخلیه اطلاعاتی مظنونان، متهمان، سارقان و همدستان آنها	
ساماندهی و یکپارچه‌سازی بانک‌های اطلاعاتی و بازمهندسی گزارشگیری از آنها	
جلب همکاری و استفاده از حافظه‌های سازمانی نهادهای برون سازمانی	استفاده از بانک‌های اطلاعاتی
ارتقای بازخورد بانک‌ها براساس تمایل مشتریان اطلاعات جنایی با داده‌کاوی کلیدی	
بروزرسانی اطلاعات بانک‌ها براساس آخرین داده‌های خوداظهاری سارقان و مالخران	

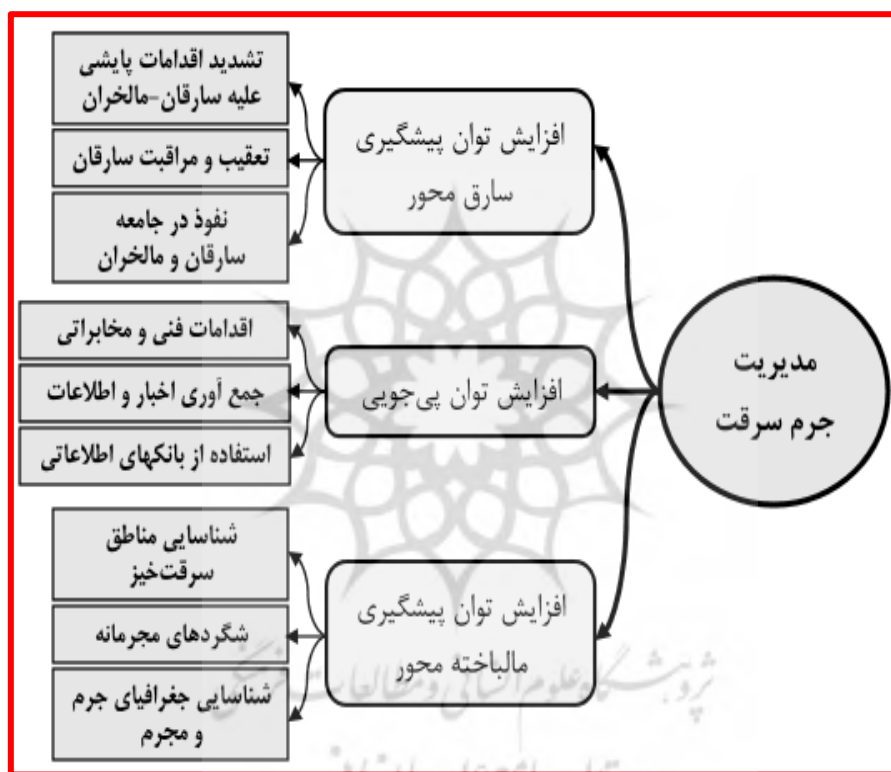
در نهایت از تعداد ۳۶ گویه موجود، ۳ بعد و ۹ مولفه شناسایی شد که ضمن انطباق با نظرات مصاحبه‌شوندگان و خبرگان، با مبانی نظری موجود نیز همخوانی دارد که براساس جدول ۳، کدگذاری گزینشی انجام شد.

جدول ۳. مولفه‌های گزینشی بعد از رجوع به مبانی نظری

۳ گویه	تشدید اقدامات پایشی علیه جمعیت سارقان و مالخران؛	
۳ گویه	نفوذ در سازمان سرقت و جامعه سارقان و مالخران؛	افزایش توان پیشگیری سارق‌محور
۲ گویه	تعقیب و مراقبت جامعه سارقان و مالخران	
۳ گویه	شناسایی مناطق سرقت‌خیز	
۳ گویه	شناسایی جغرافیای جرم و مجرم	افزایش توان پیشگیری مالباخته‌محور
۲ گویه	اطلاع‌رسانی شیوه و شگردهای مجرمانه سارقان	
۴ گویه	کارکردهای اقدامات فنی - مخابراتی	
۴ گویه	جمع‌آوری اخبار و اطلاعات پیرامون چرخه زیست جرم سرقت	افزایش توان پی‌جویی
۴ گویه	استفاده از بانک‌های اطلاعاتی	

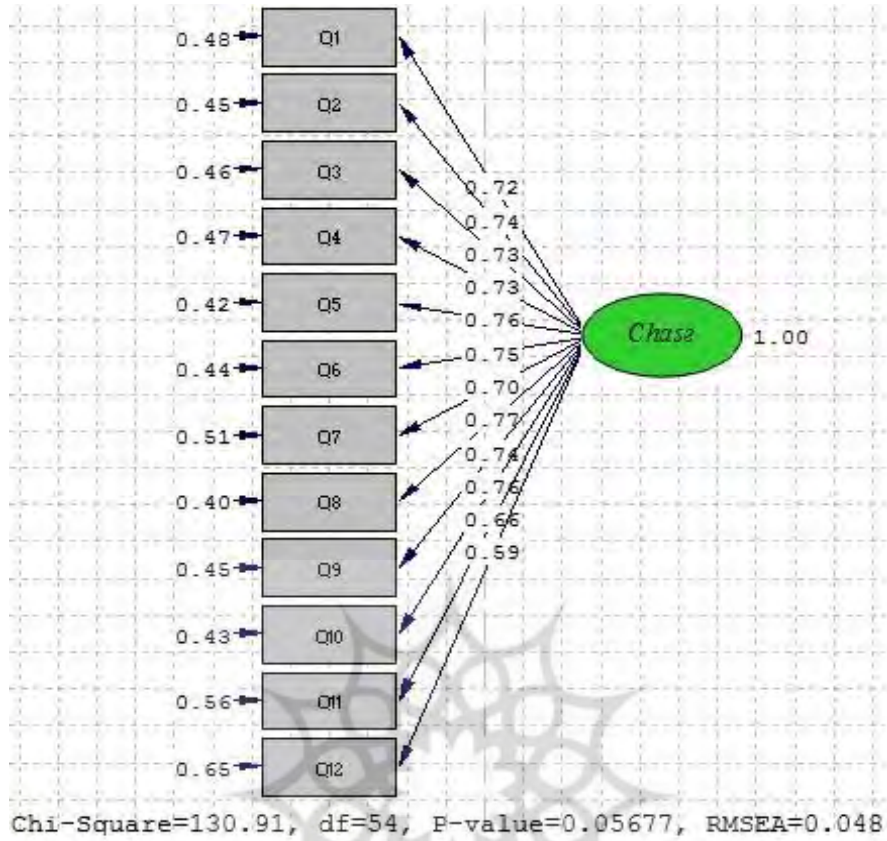
الگویی که متناسب با مدیریت پیشگیری و پی‌جویی سرقت باشد از ۳ بعد تشکیل شده است؛ بدین صورت که بعد اول با عنوان «افزایش توان پی‌جویی سرقت» با مولفه‌های «کارکردهای اقدامات فنی - مخابراتی»؛ «جمع‌آوری

اخبار و اطلاعات پیرامون چرخه زیست سرقت» و «استفاده از بانک‌های اطلاعاتی» سنجیده می‌شود. بعد دوم با عنوان «افزایش توان پیشگیری سارق محور» با مولفه‌های «کارکردهای تشدید اقدامات پایشی علیه جمعیت سارقان و مالخران»؛ «نفوذ در سازمان سرقت و جامعه سارقان و مالخران» و «تعقیب و مراقبت جامعه سارقان و مالخران» سنجیده می‌شود و در نهایت بعد سوم با عنوان «افزایش توان پیشگیری مالباخته محور» با مولفه‌های «شناسایی مناطق سرقت خیز»، «شناسایی جغرافیای جرم و مجرم» و «شیوه و شگردهای مجرمانه سارقان» سنجیده می‌شود که به صورت شکل ۱ ترسیم شد.

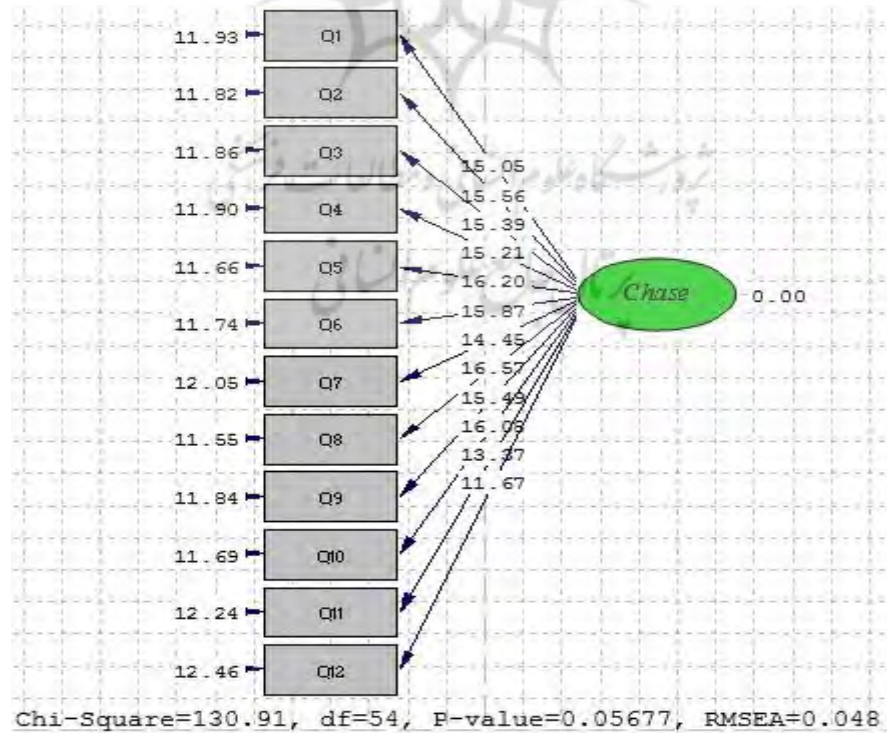

شکل ۱. الگوی مفهومی پژوهش

در مرحله کمی پژوهش، برای نیل به الگوی نهایی از روش معادلات ساختاری استفاده شد که یک روش اثربخش تحلیل چندمتغیره است، به طوری که تک تک گویه‌ها با خطاهای مجزا تحلیل می‌شود. برای رسیدن به الگوی نهایی، باید از معناداری و برازش جزئی مطمئن شد تا به ترسیم الگوی کلی اقدام کرد. الگوی افزایش توان پی‌جویی سرقت توسط 12 گویه اندازه‌گیری می‌شود. ابتدا، آزمون تحلیل عاملی بر روی الگوی افزایش توان پی‌جویی سرقت انجام شد که شکل ۲، مربوط به الگوی نهایی آن است. مقدار کای اسکوئر بر درجه آزادی الگوی حاضر ۲/۴۲ و مقدار RMSEA برابر ۰/۰۴۸ است.

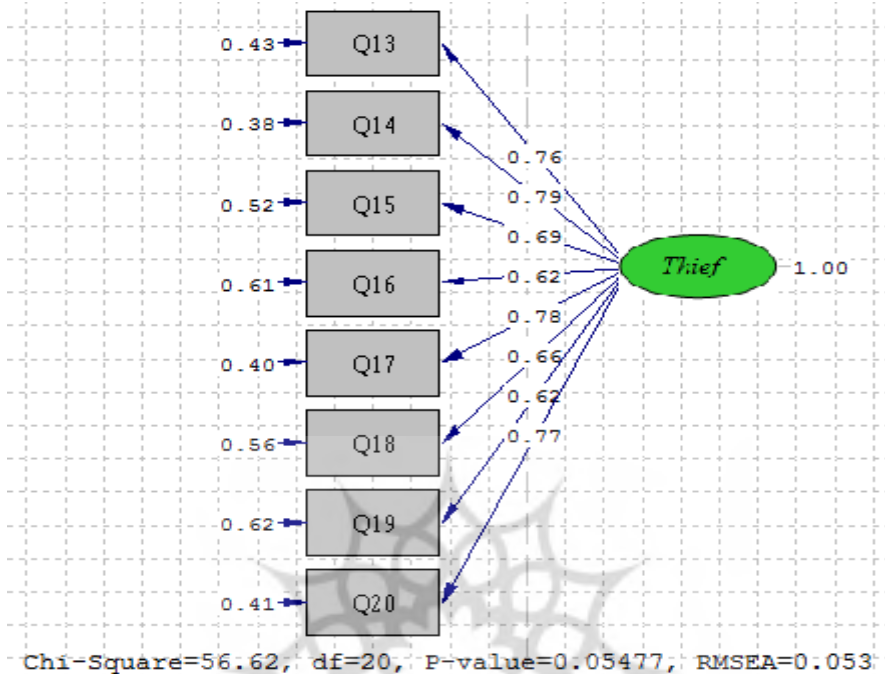

شکل ۲. الگوی افزایش توان پی‌جویی سرقت در حالت ضرایب استاندارد

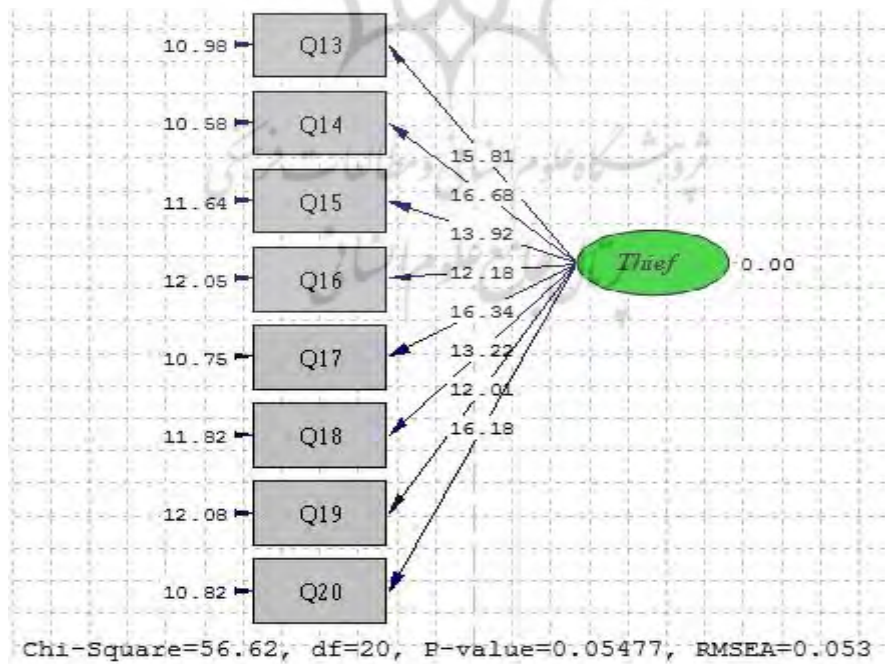

شکل ۳. الگوی افزایش توان پی‌جویی سرقت در حالت معناداری ضرایب

الگوی افزایش توان پیشگیری سارق محور: الگوی افزایش توان پیشگیری سارق محور توسط ۸ گویه اندازه‌گیری می‌شود که بدین منظور ابتدا، آزمون تحلیل عاملی انجام شد.

شکل ۴. الگوی افزایش توان پیشگیری سارق محور در حالت ضرایب استاندارد

شکل ۵. الگوی افزایش توان پیشگیری سارق محور در حالت معناداری ضرایب

در جدول ۴، مهم‌ترین و متداول‌ترین شاخص‌های برازش آمده است. همان‌طور که دیده می‌شود، تاحدودی تمام شاخصها کفایت آماری دارند؛ بنابراین، با اطمینان بسیار بالایی می‌توان دریافت که پژوهشگران درباره این شاخص‌ها به برازش کامل دست یافته‌اند.

جدول ۴. شاخص‌های برازش الگوی ترسیمی

شاخص	نام شاخص	اختصار	مقدار	برازش قابل قبول
شاخص‌های برازش مطلق	سطح تحت پوشش (کای اسکوتر)	--	۵۶/۶۲	***
	شاخص نیکویی برازش	GFI	۰/۹۳	بزرگتر از ۰/۹
شاخص‌های برازش تطبیقی	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	۰/۹۱	بزرگتر از ۰/۹
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰/۹۵	بزرگتر از ۰/۹
شاخص‌های برازش مقصد	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰/۰۵۳	کمتر از ۰/۱

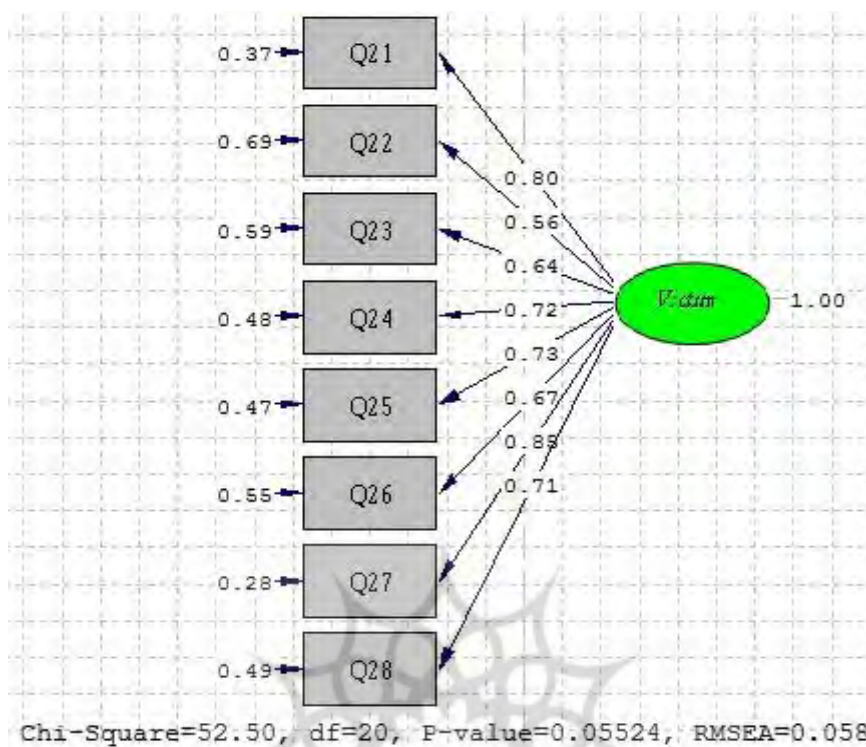
برای اولویت‌بندی شاخص‌ها و مولفه‌های افزایش توان پیشگیری سارق محور از آزمون فریدمن استفاده شد. فرض صفر نشان‌دهنده یکسان بودن میانگین رتبه‌ها در بین گروه‌هاست؛ بنابراین، رد شدن فرض صفر به این معناست که در بین گروه‌ها کمینه دو گروه با هم اختلاف دارند. در جدول ۵، اولویت هر یک از مولفه‌ها مشخص شده است.

جدول ۵. اولویت‌بندی شاخص‌های افزایش توان پیشگیری سارق محور

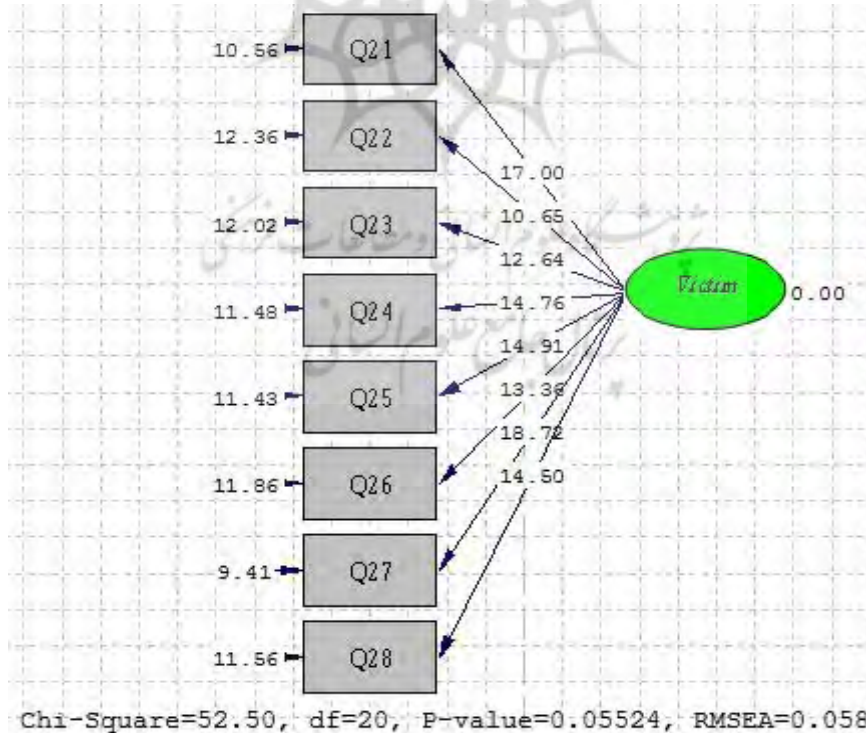
شاخص	میانگین رتبه	رتبه	خی دو	سطح معناداری
تشدید اقدامات پایشی علیه جمعیت سارقان و مالخران	۱/۵۱	۱		
نفوذ در سازمان بزه سرقت و جامعه سارقان و مالخران	۱/۵۰	۲	۱۱/۰۱۷	۰/۰۰۰
تعقیب و مراقبت جامعه سارقان و مالخران	۱/۳۸	۳		

مشخص است که در بین مولفه‌های افزایش توان پیشگیری سارق محور؛ تشدید اقدامات پایشی علیه جمعیت سارقان و مالخران (بعدها رهاسازی از زندان اعم از ترخیصی یا اعزام به مرخصی) رتبه اول را دارد.

الگوی افزایش توان پیشگیری مالباخته‌محور: الگوی افزایش توان پیشگیری مالباخته‌محور توسط ۸ گویه اندازه‌گیری شد. ابتدا، آزمون تحلیل عاملی بر روی پیشگیری مالباخته‌محور انجام شد. شکل ۶، مربوط به الگوی نهایی پیشگیری مالباخته‌محور است. مقدار کای اسکوتر بر درجه آزادی الگوی حاضر ۲/۶۲ و مقدار RMSEA برابر ۰/۰۵۸ است.

شکل ۶. الگوی افزایش توان پیشگیری مالباخته محور در حالت ضرایب استاندارد

شکل ۷: الگوی افزایش توان پیشگیری مالباخته محور در حالت معناداری ضرایب

در جدول ۶، مهم‌ترین و متداول‌ترین شاخص‌های برازش آمده است. همانطوریکه دیده می‌شود، تا حدودی تمام شاخص‌ها کفایت آماری دارند؛ بنابراین، با اطمینان بسیار بالایی می‌توان دریافت پژوهشگران درباره این شاخص‌ها به برازش کامل دست یافته‌اند.

جدول ۶. شاخص‌های برازش الگوی ترسیمی

شاخص	نام شاخص	اختصار	مقدار	برازش قابل قبول
شاخص‌های برازش مطلق	سطح تحت پوشش (کای اسکوئر)	--	۵۲/۵۰	***
	شاخص نیکویی برازش	GFI	۰/۹۵	بزرگتر از ۰/۹
شاخص‌های برازش تطبیقی	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	۰/۹۱	بزرگتر از ۰/۹
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰/۹۸	بزرگتر از ۰/۹
شاخص‌های برازش مقصد	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰/۰۵۸	کمتر از ۰/۱

برای اولویت‌بندی شاخص‌ها و مولفه‌های افزایش توان پیشگیری سارق محور از آزمون فریدمن استفاده شد. فرض صفر نشان‌دهنده یکسان بودن میانگین رتبه‌ها در بین گروه‌هاست؛ بنابراین، رد شدن فرض صفر به این معناست که در بین گروه‌ها حداقل ۲ گروه با هم اختلاف دارند. در جدول ۷، اولویت هر یک از مولفه‌ها مشخص شده است.

جدول ۷. اولویت‌بندی شاخص‌های افزایش توان پیشگیری مالباخته‌محور

شاخص	میانگین رتبه	رتبه	خی دو	سطح معناداری
شیوه و شگردهای مجرمانه سارقان	۱/۵۳	۱		
شناسایی جغرافیای جرم و مجرم	۱/۴۷	۲	۱۲/۲۹۰	۰/۰۰۰
شناسایی مناطق سرقت‌خیز	۱/۴۱	۳		

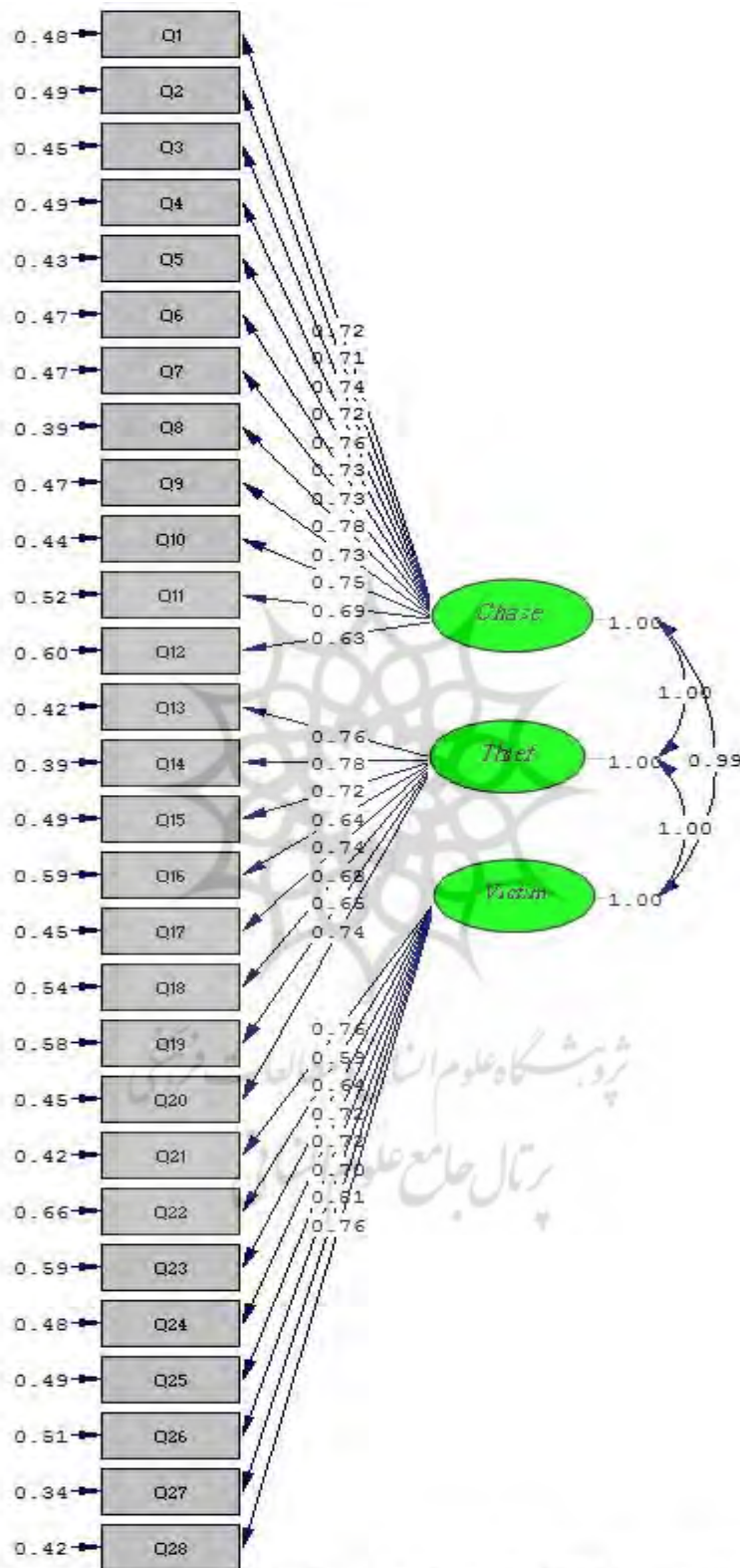
در بین مولفه‌های افزایش توان پیشگیری مالباخته‌محور؛ اطلاع‌رسانی شیوه و شگرد مجرمانه سارقان در ارتکاب سرقت برای مردم حائز رتبه اول است.

الگوی پژوهش توسط ۲۸ گویه اندازه‌گیری شد؛ قبل از اجرای تحلیل عاملی، همبستگی بین ابعاد بررسی شد که نتایج آن در جدول ۸ درج شده است.

جدول ۸. همبستگی بین ابعاد شناسایی شده

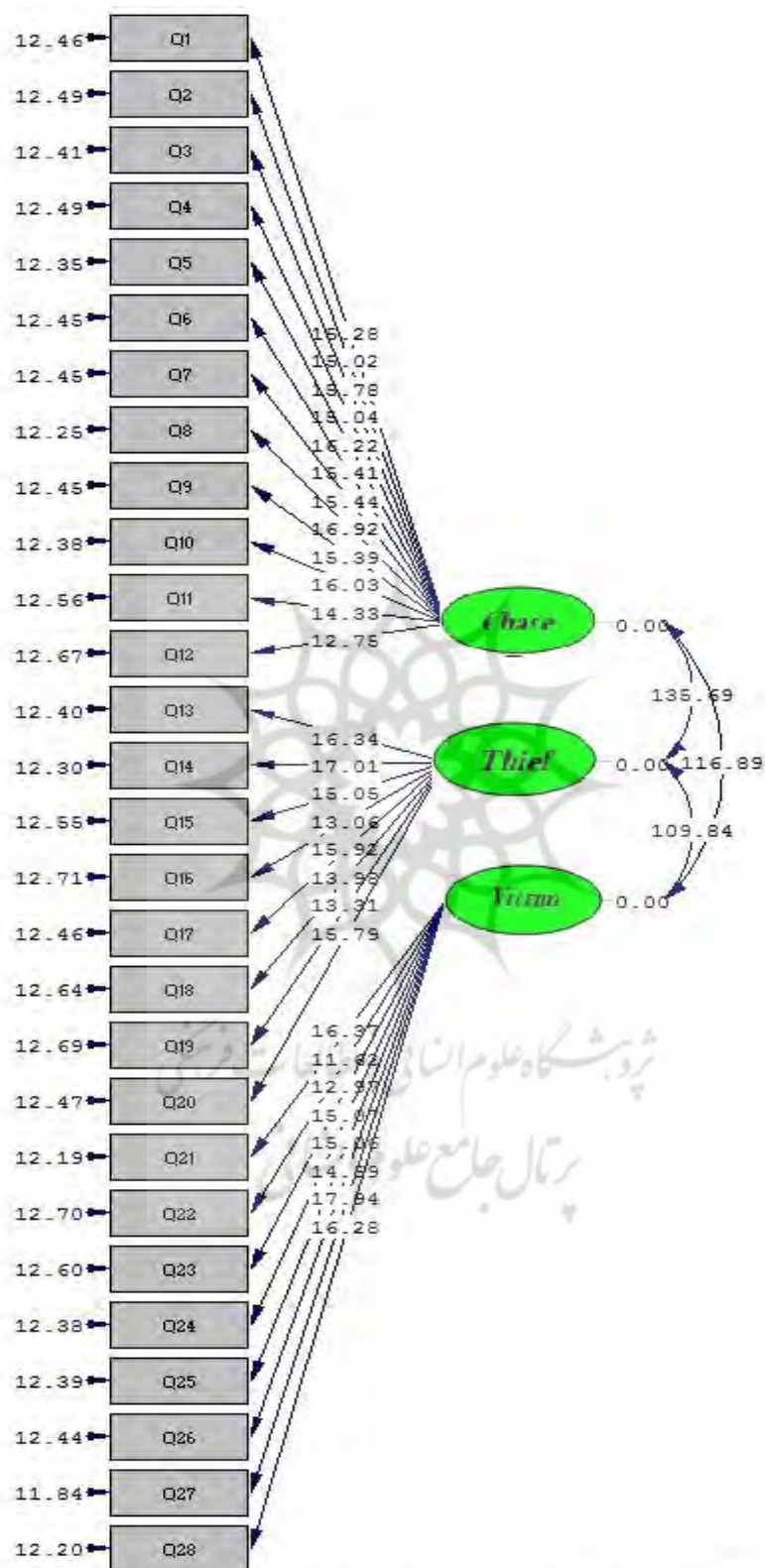
افزایش توان پیشگیری مالباخته محور	افزایش توان پیشگیری سارق محور	افزایش توان پی جویی سرقت		
		۱	همبستگی سطح معناداری	افزایش توان پی جویی سرقت
	۱	**۰/۸۹۶	همبستگی سطح معناداری	افزایش توان پیشگیری سارق محور
۱	**۰/۸۹۴	**۰/۸۸۳	همبستگی سطح معناداری	افزایش توان پیشگیری مالباخته محور

علامت ** نشان دهنده وجود همبستگی بین متغیرهای پژوهش در سطح ۰/۰۱ است؛ یعنی، بین ابعاد رابطه مستقیم وجود دارد. برآوردهای پارامتر استاندارد شده در شکل ۸، نشان داد که همه شاخص‌ها از لحاظ آماری معنادار بوده و بارهای عاملی آنها در سطح بالایی قرار دارند. بررسی نتایج شاخص‌های برآزش حاکی از برآزش مناسب الگو است. شکل ۸ مربوط به الگوی نهایی عوامل تشکیل دهنده است. مقدار کای اسکوئر بر درجه آزادی الگوی حاضر، ۲/۰۷ و مقدار RMSEA برابر ۰/۰۴۴ است.

Chi-Square=718.64, df=347, P-value=0.05881, RMSEA=0.044

شکل ۸. الگوی نهایی پژوهش در حالت ضرایب استاندارد

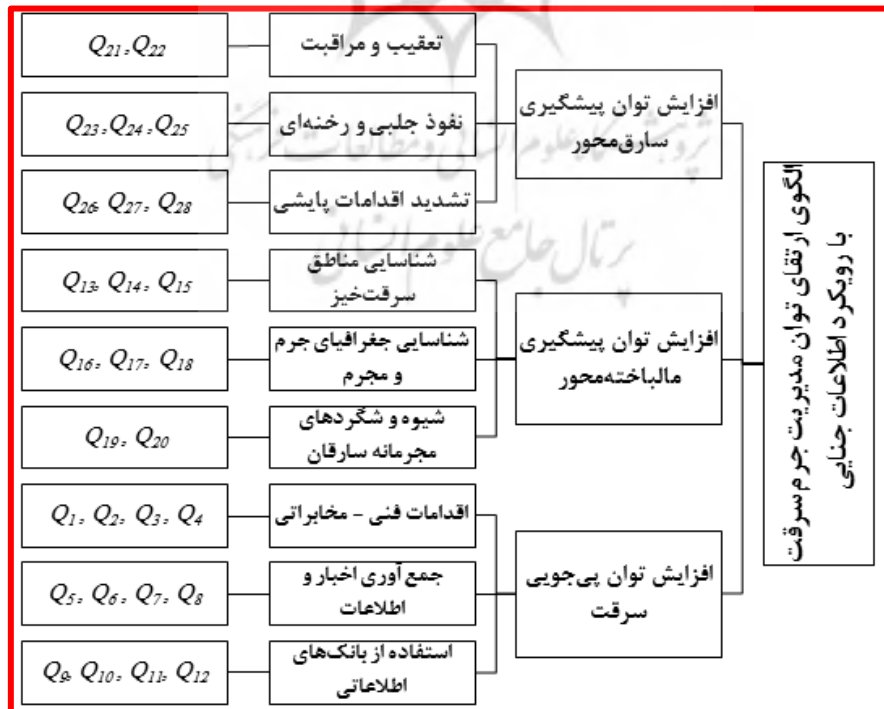
شکل ۹. الگوی نهایی پژوهش در حالت معناداری ضرایب

در جدول ۹، مهم‌ترین و متداول‌ترین شاخص‌های برازش آمده است. همان‌طور که دیده می‌شود، تا حدودی تمام شاخص‌ها کفایت آماری دارند؛ بنابراین، با اطمینان بسیار بالا می‌توان دریافت پژوهشگران درباره این شاخص‌ها به برازش کامل دست یافته‌اند.

جدول ۹. شاخص‌های برازش مهم الگوی ترسیمی

شاخص	نام شاخص	اختصار	مقدار	برازش قابل قبول
شاخص‌های برازش مطلق	سطح تحت پوشش (کای اسکوتر)	--	۷۱۸/۶۴	***
	شاخص نیکویی برازش	GFI	۰/۹۴	بزرگتر از ۰/۹
شاخص‌های برازش تطبیقی	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	۰/۹۱	بزرگتر از ۰/۹
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰/۹۷	بزرگتر از ۰/۹
شاخص‌های برازش مقصد	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰/۰۴۴	کمتر از ۰/۱

کلیه مقادیر پارامترهای مربوط به الگو به همراه بارهای عاملی و ضرایب مسیر در شکل‌های ۸ و ۹ نشان داده شده که با توجه به مقادیر ضرایب استاندارد و ضرایب معناداری تی به دست آمده، می‌توان استنباط کرد که الگوی پژوهش از پایداری خوبی برخوردار است که در نهایت الگوی مفهومی زیر نتیجه یافته‌های بخش کیفی را نشان می‌دهد:

شکل ۱۰. الگوی مفهومی نهایی ارتقای توان مدیریت جرم سرقت با رویکرد اطلاعات جنایی

بحث و نتیجه گیری

در حال حاضر پی جویی، پیشگیری و مدیریت جرایم با چالش‌های جدی همراه است، بهره‌گیری از رویکرد اطلاعات جنایی در فرآیند مدیریت جرایم به خصوص سرقت که به دلایل مختلفی اعم از وضعیت بد اقتصادی و ناکارآمدی شیوه‌های حاضر، روند رو به رشدی دارد یا کمینه مهارنشدنی است، ضروری به نظر می‌رسد، زیرا این الگو از مدیریت جرم می‌تواند موثرترین و کم‌هزینه‌ترین راهبرد برای مدیریت سرقت باشد. بی‌تردید شرایط اجتماعی کشور، رویارویی با پدیده‌ای به نام سرقت را اجتناب‌ناپذیر ساخته و مدیران و مسئولان نیروی انتظامی و در راس آنها پلیس آگاهی به‌عنوان حرفه‌ای‌ترین نهاد کشف جرم که متولی مدیریت سرقت در کشور است؛ همواره نیازمند اطلاعات و دانش تحلیل جرم است. تحلیل اطلاعاتی جرم عبارت است از بکارگیری یک شیوه نظام‌مند برای استفاده از اطلاعات در شناسایی، کشف و پیش‌بینی جرایم. هدف اساسی اطلاعات جنایی، کمک به مدیران پلیس آگاهی درباره مدیریت جرم از طریق پیشگیری و پی‌جویی جرم است. در این پژوهش با تکیه بر داده‌های حاصل از مصاحبه با خبرگان و همچنین ادبیات نظری موجود و کارکردهای اطلاعات جنایی در تعقیب و کشف جرایم، در نهایت ۳ بعد «افزایش توان پیشگیری سارق‌محور»، «افزایش توان پیشگیری مالباخته‌محور» و «افزایش توان پی‌جویی سرقت» با ۹ مولفه یا کارکرد اقدامات فنی و مخابراتی؛ جمع‌آوری اخبار و اطلاعات پیرامون چرخه زیست جرم سرقت؛ استفاده از بانک‌های اطلاعاتی (افزایش توان پی‌جویی سرقت)؛ تشدید اقدامات پایشی علیه جمعیت سارقان و مالخران؛ نفوذ در سازمان بزه سرقت و جامعه سارقان و مالخران؛ تعقیب و مراقبت جامعه سارقان و مالخران (افزایش توان پیشگیری سارق‌محور) شناسایی مناطق سرقت‌خیز، شناسایی جغرافیای جرم و مجرم و شیوه و شگردهای مجرمانه سارقان (افزایش توان پیشگیری مالباخته‌محور) با ۲۸ شاخص تعریف شد.

در این پژوهش شکاف بین وضعیت مطلوب و وضعیت موجود توسط آزمون تی بررسی شد که مقدار تی با مقدار عددی ۳ مقایسه شد و نتایج آزمون یادشده نشان داد که سطح معناداری در همه ابعاد و مولفه‌ها کمتر از $0/05$ است و بنابراین فرض صفر با ۹۵ درصد اطمینان برای این مولفه‌ها رد و فرض پژوهش تأیید می‌شود و نیز استنباط می‌شود که وضعیت مولفه‌ها و ابعاد در وضعیت متوسط قرار دارند.

متغیر افزایش توان مدیریت سرقت دارای ۳ بعد (افزایش توان پیشگیری سارق‌محور، افزایش توان پیشگیری مالباخته‌محور و افزایش توان پی‌جویی سرقت) است که در الگوی تأییدی ابراز شده دارای بار عاملی بالای $0/5$ و ضرایب همسانی و اعتبار ترکیبی بالا و معنادار هستند، بنابراین تأثیر همه ابعاد بر متغیر افزایش توان مدیریت سرقت تأیید شد. این یافته حاضر با نتایج پژوهش‌های پیشینه مانند اعظمی مقدم (۱۳۸۹)، ستوده و همکاران (۱۳۹۴)،

ستوده و معظمی (۱۳۹۴) و یآوری و آقاخانی (۱۳۹۵) که در این زمینه انجام شده است، همگام و همسوست.

۲۸ شاخص شناسایی شده در بخش کیفی در متغیر افزایش توان مدیریت سرقت در ۹ مولفه کارکرد اقدامات فنی و مخابراتی شناسایی شده؛ جمع‌آوری اخبار و اطلاعات پیرامون چرخه زیست جرم سرقت؛ استفاده از بانک‌های اطلاعاتی در بعد افزایش توان پی‌جویی سرقت؛ تشدید اقدامات پایشی علیه جمعیت سارقان و مالخران؛ نفوذ در سازمان سرقت و جامعه سارقان و مالخران؛ تعقیب و مراقبت جامعه سارقان و مالخران در بعد افزایش توان پیشگیری

سارق محور و شناسایی مناطق سرقت‌خیز، شناسایی جغرافیای جرم و مجرم؛ شیوه و شگردهای مجرمانه سارقان در بعد افزایش توان پیشگیری مالباخته محور، را تایید می‌کنند که با نتایج پژوهش‌های پیشینه مانند اعظمی مقدم (۱۳۸۹)، ستوده و همکاران (۱۳۹۴)، ستوده و معظمی (۱۳۹۴) و یآوری و آقاخانی (۱۳۹۵) همسوست.

یافته‌های رتبه‌بندی عوامل متغیر افزایش توان مدیریت سرقت نشان می‌دهد که تأثیر پیشگیری سارق محور بر افزایش توان مدیریت سرقت در رتبه اول قرار دارد که در این بعد نیز کارکرد تشدید اقدامات پایشی علیه جمعیت سارقان و مالخران به‌عنوان موثرترین شاخص اثرگذار بر مدیریت سرقت است. در این رهیافت؛ نباید سارق پس از رهاسازی از زندان به حال خود رها شود زیرا به‌طور نسبی ۸۰٪ جرایم را تنها ۲۰٪ افراد جامعه که به آنها مجرمان حرفه‌ای و سابقه‌دار گفته می‌شود، مرتکب می‌شوند؛ بنابراین مدیریت این‌گونه مجرمان، مهم و قابل توجه است. پیشگیری سطوح مختلفی از جمله اولین، دومین و سومین دارد. پیشگیری سومین که متناسب با مجرمان سابقه‌دار است، آن دسته از اقداماتی است که پس از ارتکاب جرم توسط فرد برای جلوگیری از تکرار بزهکاری وی اعمال می‌شود (زرگری، ۱۳۹۰، ص ۹۸) و طی آن سعی می‌شود تا بزهکاران قدیمی با جامعه سازگاری بیشتری پیدا کرده و با مداخله در بازسازی و اصلاح مجرمانی که مرتکب جرم شده و محکوم شده‌اند، از تکرار جرم آنان جلوگیری به‌عمل آید.

همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد که هر قدر کارکردهای اطلاعات جنایی بالاتر باشد، توان پی‌جویی و پیشگیری از سرقت بهبود می‌یابد. همچنین کارکردهای اثربخش اطلاعات جنایی (اقدامات فنی - مخابراتی؛ کنترل مجرمان سابقه‌دار؛ جمع‌آوری اخبار و اطلاعات پیرامون چرخه زیست جرم سرقت؛ تعقیب و مراقبت جامعه سارقان و مالخران، استفاده از بانک‌های اطلاعاتی؛ بهره‌برداری از گزارش‌های مردمی پیرامون سازمان بزه سرقت و جامعه سارقان و مالخران؛ نفوذ در سازمان بزه سرقت و جامعه سارقان و مالخران) از جمله اقداماتی است که اهمیت دادن به این شاخص‌ها، ضمن این که برای دستیابی به اهداف سازمانی مؤثر هستند برای ارتقای توان پی‌جویی و پیشگیری از سرقت نیز می‌تواند تأثیر مثبت داشته باشد. بر این اساس و با توجه به یافته‌های پژوهش‌های پیشینه، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که در حوزه توان مدیریت جرم سرقت (پی‌جویی و پیشگیری از سرقت) در پلیس آگاهی باید توجه خاصی به رویکرد اطلاعات جنایی کرد تا بتوانند به اهداف سازمانی که ارتقای نظم و امنیت اجتماعی در جامعه است، دست پیدا کنند.

با توجه به اینکه تشدید اقدامات پایشی علیه جامعه سارقان و مالخران موثرترین شیوه مدیریت سرقت شناسایی شد، پیشنهاد می‌شود مدیران پلیس آگاهی با بهره‌گیری از کارکردهای اطلاعات جنایی پیش‌گفته با تمرکز بر چند کارکرد اثربخش زیر، نه تنها خیز سرقت‌زایی سارقان را مهار و کنترل کنند بلکه با تشدید این اقدامات می‌توان بزه سرقت را مدیریت کرد و روند تصاعدی آن را در مرحله اول تثبیت و در گام بعدی سیر نزولی آن را شاهد بود.

۱. رصد و پایش مناطق سرقت‌خیز و سارق‌پرور؛

۲. نظارت بر بازارهای خرید و فروش اموال مسروقه و دست‌دوم؛

۳. آموزش شیوه و شگردهای مجرمانه سارقان در ارتکاب سرقت‌های غالب با تاکید بر واپایش اطلس سرقت‌خیزی در جغرافیای زمان و مکان؛
۴. پایش تصویری اماکن سرقت‌خیز با دوربین‌های مداربسته مجهز به نرم‌افزارهای تشخیص چهره؛
۵. تشدید اقدامات پایشی فعالیت‌های روزمره سارقان به‌خصوص سارقان حرفه‌ای و سابقه‌دار به‌منظور مهار و کنترل ظرفیت جنایی آنان در سرقت‌زایی؛
۶. تک‌نویسی متهمان و مجرمان بزه سرقت برای تکمیل بانک اطلاعاتی و آگاهی از فرآیند چرخه زیست بزه سرقت در جامعه.

سپاسگزاری

بر خویش لازم می‌دانیم پاس بداریم تمام زحمات کارآگاهان و کارآگاه‌یاران پلیس آگاهی را که در عرصه مبارزه با سازمان سرقت و جامعه سارقان، کوشا هستند.

فهرست منابع

- اعظمی مقدم، مجید. (۱۳۸۹). کارکرد اطلاعات جنایی در مبارزه با جرایم اقتصادی. *فصلنامه کارآگاه*، ۲(۱۳)، صص ۶۹-۹۱. قابل بازیابی از: http://journals.police.ir/article_10539.html
- بتولی، حسن. (۱۳۹۲). *تغییر مأموریت از کشف جرم به مدیریت بر جرم*. پایگاه اطلاع‌رسانی پلیس. قابل بازیابی از: <http://police.ir/?siteid=28&pageid=1598&newsview=3149>
- بختیاری، تقی؛ اسماعیلی، مهدی؛ حسین‌پور، جعفر و مجیدی، عبدالله. (۱۳۹۹). طراحی نظام جرم‌یابی پلیس با رویکرد اطلاعات محور. *پژوهش‌های مدیریت انتظامی*، انتشار آنلاین از ۱۳۹۹/۰۳/۲۹. قابل بازیابی از: http://pmsq.jrl.police.ir/article_94016.html
- بیابانی، غلامحسین. (۱۳۸۹). اطلاعات جنایی و تحلیل اطلاعاتی در کشف جرایم. *فصلنامه کارآگاه*، ۲(۴)، صص ۱۴۸-۱۷۵. قابل بازیابی از: http://journals.police.ir/article_10579.html
- حمیدیان، محمدعلی. (۱۳۹۴). *عقلانی‌ترین راهکار مدیریت جرایم و آسیب‌های اجتماعی در جوامع بشری، تکیه بر رویکرد پیشگیرانه است*. خبرگزاری میزان. قابل بازیابی از: www.mizanonline.com/fa/news/127785
- زرگری، سیدمهدی. (۱۳۹۰). *پیشگیری از بزهکاری*. تهران: انتشارات نگاه بینه.
- ستوده، مجتبی و عالیزاده، موسی. (۱۳۹۵). *مقدمه‌ای بر اطلاعات جنایی*. چاپ اول. تهران: نشر کارآگاه
- ستوده، مجتبی و معظمی، شهلا. (۱۳۹۴). کشف و تعقیب جرم قتل با تاکید بر قاتلان ناشناس و متواری با رویکرد اطلاعات جنایی در قوانین کیفری. *فصلنامه کارآگاه*، ۳(۳۳)، صص ۲۲-۴۴. قابل بازیابی از: http://det.jrl.police.ir/article_10690.html

ستوده، مجتبی؛ شمس‌آبادی، فرهاد و بابایی، حسن. (۱۳۹۴). مدیریت (تعقیب و کشف) سرقت با رویکرد اطلاعات جنایی در اردبیل. *دانش انتظامی اردبیل*، ۱۳۹۴(۵)، صص ۵۱-۷۹. قابل بازیابی از: http://journals.police.ir/article_16913.html

طالع‌زاری، علی؛ گلدوزیان، ایرج و ابراهیمی، نصیبه. (۱۳۹۷). کارکردشناسی تحولات پلیس در زمینه پیشگیری از جرم. *مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی*، ۴۸(۱)، صص ۱۴۵-۱۶۰. قابل بازیابی از: https://jqclcs.ut.ac.ir/article_67471.html

فرجیها، محمد (۱۳۹۰)؛ مدیریت امور جرم‌یابی. *کارآگاه*، ۴(۱۵)، صص ۲۲-۶۶ قابل بازیابی از: http://det.jrl.police.ir/article_10520.html

محمدی‌مقدم، یوسف؛ پورعزیزی، مسعود و طاهری، حسین. (۱۳۹۷). بازشناسی دلایل ارتکاب جرم سرقت از دیدگاه سارقان حرفه‌ای. *پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*، ۱۱۴(۱)، صص ۱۲۹-۱۵۲. قابل بازیابی از: http://icra.jrl.police.ir/article_20161.html

موزن‌زادگان، حسنعلی. (۱۳۹۴). حفظ صحت و استنادپذیری ادله الکترونیک با استفاده از بیومتریک و رمزنگاری. *پژوهش حقوق کیفری*، ۱۲(۴)، صص ۶۹-۹۷. قابل بازیابی از: http://jclr.atu.ac.ir/article_1782.html

نجفی توانا، علی؛ رفیعی، حسن‌رضا و رفیعی، هادی. (۱۳۹۲). نقش پیشگیری اجتماعی با رویکرد چندنهادی؛ پیشگیری از سرقت خودرو در تهران. *پژوهش‌های انتظام اجتماعی*، ۵(۱)، صص ۱۱۰-۱۱۸. قابل بازیابی از: http://sopra.jrl.police.ir/article_24254.html

نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۹۳). *دانشنامه پلیس*. دانشگاه علوم انتظامی امین. قابل بازیابی از: <http://wiki.police.ir/index.jsp?siteid=29&fkeyid=&siteid=29&pageid=6447&cat=1105&view=5329>

وروابی، اکبر و بهره‌بر، سروش. (۱۳۸۸). مقایسه راهبردی الگوهای پلیس سنتی و نوین در پیشگیری از جرم. *مطالعات پیشگیری از جرم*، ۴(۱۰)، صص ۱۲۳-۱۵۷. قابل بازیابی از: <https://www.magiran.com/paper/873359>

وروابی، اکبر؛ ذوالفقاری، حسین؛ عبادی نژاد، علی و رفیعی کیا، هادی. (۱۳۹۷). طراحی الگوی مدیریت پیشگیری انتظامی از تکرار جرایم (مورد مطالعه سرقت مسلحانه). *پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی*، ۱۲(۴۵)، صص ۱۱۷-۱۵۰. قابل بازیابی از: http://osra.jrl.police.ir/article_20113.html

یاوری، امیرحسین و آفاخانی، جعفر (۱۳۹۵). اطلاعات جنایی و نقش آن در جرم‌یابی. *دانش انتظامی لرستان*، ۴(۲)، صص ۷۰-۴۹. قابل بازیابی از: http://journals.police.ir/article_15429.html

Eklbom, P. (2011). *Crime Prevention, Security and Community Safety Using The 5Is Framework*. Hampshire: Macmillan Distribution Ltd.

Ha, T., Oh, G. & Park, H. (2015). Comparative analysis of Defensible Space in CPTED housing and non-CPTED housing. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 43(4), pp 496-511. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.ijlcrj.2014.11.005>